

15. Фуко М. Герменевтика суб'єкта. Курс лекцій в Коллеж де Франс, 1982: выдержки. Социо-Логос. – М. : Прогресс, 1991. – С. 284–315.

16. Фуко М. Интеллектуалы и власть: избранные политические статьи, выступления и интервью: в 3-х ч. М. : Праксис, 2006. – Ч. 3. – 320 с.

17. Хуторской А.В. Дидактика: учебник для вузов: стандарт третьего поколения. – СПб. : Питер, 2017. – 720 с.

18. Черняк Н.О. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ. Проблеми інженер-

но-педагогічної освіти. – 2013. – № 38-39. – С 388–389.

19. Шеверун Н. Підходи до оцінювання навчальних досягнень студентів з іноземних мов у технічних університетах Польщі. [Електронний ресурс]. URL: <http://pps.udpu.org.ua/article/viewfile/18640/16384>.

20. Щедровицкий Г.И. Очерки по философии образования: статьи и лекции.– Рига : Педагогический центр «Эксперимент», 1993. – 156 с.

21. Якунин В.А. Педагогическая психология. – СПб.: Издательство Михайлова В. А., 1998. – 639 с.

УДК 811.111+37.015.311

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ РОЛЬОВОЇ ГРИ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНІЙ ІНШОМОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Сидорчук О.В.,
викладач кафедри іноземних мов
Національний університет «Львівська політехніка»

У статті порушено проблему пошуку нових засобів виховання полікультурної особистості студентів вищої школи. Розглянуто застосування інтерактивних вправ на практичних заняттях професійно орієнтованої іноземної підготовки. Виокремлена функція рольової гри та ситуативних комунікативних завдань як способів формування полікультурної особистості шляхом опанування іноземної мови. Запропоновані шляхи підвищення рівня адаптації майбутніх фахівців до культурних розбіжностей клієнтів соціальних служб для ефективного функціонування в умовах полікультурних спільнот.

Ключові слова: рольова гра, інтерактивні вправи, полікультурна компетенція, розвиток, іноземна мова за професійним спрямуванням, студент немовного ВНЗ, сленг.

В статье затронута проблема поиска новых средств поликультурного воспитания студентов высшей школы. В работе рассматривается применение интерактивных упражнений на практических занятиях в курсе профессионально ориентированного изучения иностранного языка. Выделены функция ролевой игры и ситуативных коммуникационных заданий как инструмента формирования поликультурной личности будущего специалиста при изучении иностранного языка. Предложены пути повышения уровня адаптации будущих специалистов к культурным различиям клиентов социальных служб для эффективного функционирования в условиях поликультурных сообществ.

Ключевые слова: ролевые игры, интерактивные упражнения, поликультурная компетентность, развитие, иностранный язык профессиональной направленности, студент неязыкового вуза, сленг.

Sydorchuk O.V. POLY CULTURAL PERSONALITY DEVELOPMENT OF PROSPECTIVE SOCIAL SPHERE PROFESSIONALS BY THE IMPLEMENTATION OF ROLE PLAYS DURING ELSP TRAINING

This article focuses on the problem of finding new means of polycultural education of high school students. The usage of interactive exercises during ELSP practical classes is discussed. Role-plays or simulations are regarded as the particularly significant means for polycultural competence development process via second language acquisition. Due to the increased heterogeneity of nowadays populations, more people from a variety of cultures and ethnicities now utilize social care facilities, social workers need to be aware of their varying perceptions. The ways of increasing the level of adaptation of future specialists to the cultural differences of social service clients for effective functioning in the conditions of multicultural communities are proposed.

Key words: role-plays, interactive exercises, polycultural competence, development, foreign language for specific purposes, student of non-linguistic high school, slang.

Постановка проблеми. У сучасний період розвитку суспільства в Україні у зв'язку із зростанням соціального запиту на професії соціального працівника, соціального педагога, фахівця соціального захи-

сту досить інтенсивно вивчається проблема професійної компетентності фахівця у галузі соціальної сфери. Особливості сучасних світових інтеграційних процесів і формування полікультурного, інформа-

ційного суспільства в умовах розширення партнерства України з іншими державами вимагають переосмислення класичних методів викладання іноземних мов. Особливої актуальності в сучасних умовах набувають питання підвищення ефективності професійної підготовки конкурентоздатних фахівців шляхом залучення та оптимального використання можливостей всіх теоретичних та прикладних дисциплін. Дослідження проблем професійного становлення та розвитку фахової майстерності майбутнього фахівця у галузі соціальної сфери і розуміння мети професійно орієнтованої іншомовної підготовки як іншомовної комунікативної діяльності засобами міжкультурної взаємодії свідчить про те, що категорії «навчання», «компетентність» та «виховання» розуміються як нероздільний процес.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оскільки максимально можливі результати у формуванні знань, умінь, навичок чи певних рис особистості досягаються шляхом практичної діяльності, а процес фахової підготовки не може охопити всі ймовірні життєві ситуації та етико-моральні питання, від адекватного вирішення яких залежить професійний успіх фахівця соціальної сфери, проблема формування у майбутніх професіоналів навиків адаптації до поліваріантних культурних осередків дотепер залишається відкритою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль мовлення у пізнавальній діяльності особистості у світлі психолінгвістичних теорій визначена у роботах Т. Ахутіної, В. Беяніна, Л. Виготського, В. Дегліна, Л. Засекіної, І. Зимньої, О. Леонтьєва, Р. Фрумкіної, Н. Хомського, Т. Черніговської, що дозволяє розглянути процес розвитку особистості засобами мови. Дослідженням і розробленню технік та стратегій комунікативного підходу у навчанні іноземних мов приділяли увагу О. Леонтьєв, О. Мітрофанова, Є. Пасов та інші. Однак питання ефективного використання виховного потенціалу відтворення квазіреальних ситуацій у контексті полікультурної освіти майбутніх фахівців соціальної сфери лишається відкритим.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розкриття виховного потенціалу рольової гри у професійно орієнтованій іншомовній підготовці як засобу формування полікультурної особистості майбутнього фахівця соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена тим, що виховання толерантної полікуль-

турної особистості є інтегративною функцією педагогічної діяльності, ефективність якої залежить від майстерності викладача – філолога творчо поєднувати підходи до навчання. Розуміння процесу опанування іноземної мови як навчально-виховного засобу зумовлює пошук нових підходів в організації аудиторної навчальної діяльності для інтенсифікації виховного процесу. Комплексне поєднання особистісно-орієнтованого та компетентісно-орієнтованого підходів в освітньому процесі вимагає створення інноваційних технологій впливу на особистість за мінімально необхідних витрат аудиторного часу на досягнення намічених результатів, а саме формування іншомовної комунікативної компетенції з одночасним формуванням професійної компетенції студентів, і відповідно окреслює комунікативну, виховну, освітню і професійно орієнтовану цілі навчання. Професійна комунікативно-мовленнєва та лексична компетенції є складовими професійної іншомовної компетенції студентів немовних ВНЗ. Комунікативна мета – сформулювати у студентів мовних умінь та навичок у говорінні, письмі, читанні, аудіюванні та перекладі. Реалізація виховних цілей здійснюється шляхом формування у майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів уявлення про систему цінностей, моральні, соціальні пріоритети через збагачення їхнього світогляду шляхом отримання знань про соціолінгвістичні особливості різних верств населення англійських країн. Професійно орієнтована мета скерована на формування у студентів здатності до іншомовного спілкування у конкретних професійних, ділових, наукових ситуаціях з урахуванням особливостей формування їх професійного мислення, у процесі організації мотиваційно-спонукальної діяльності. Згідно з рекомендаціями Комітету Ради Європи з питань освіти, випускник ВНЗ має володіти навичками вільного мовлення, вмінням висловлюватися без помітних ускладнень, пов'язаних з пошуком засобів вираження у процесі досягнення соціальних академічних та професійних цілей [1, с. 24].

Студенти мають оволодіти як лексико-граматичними структурами в межах мовного рівня складності, передбаченого освітньою програмою, так і ознайомитися із соціальними, культурними, моральними, психологічними аспектами представників різних соціумів.

Виховання толерантної полікультурної особистості є інтегративною функцією педагогічної діяльності, що розгортається в рамках системи виховання. Система

виховання – це впорядкована сукупність структурних компонентів, взаємодія яких забезпечує створення сприятливих психолого-педагогічних і соціально-педагогічних умов для цілеспрямованого розвитку певних якостей особистості. «Це повністю, – зазначає Н. Саєнко, – узгоджується із аксіоматичною тезою про те, що освіта означає розвиток особистості, а навчання, зокрема професійне, – засіб досягнення такої мети. Студент з об'єкта навчальної процесу, реципієнта суми інформації й знань перетворюється на суб'єкт навчальної діяльності, і разом з викладачем утворює сукупний суб'єкт навчання. Серед основних напрямів розвитку особистості найважливішими можна вважати розвиток ціннісних орієнтацій» [2, с. 152].

З метою оснащення майбутніх фахівців необхідними навичками кваліфікованих працівників, здатних задовольнити соціальний попит, творчо підходити до розв'язання професійних питань, сумлінно ставитися до виконання завдань у реальних виробничих умовах система професійної підготовки формує низку нових якостей суб'єкта: від функціонально-операційних, ціннісно-орієнтувальних характеристик до вольових якостей. Процес опанування іноземної мови закономірно вбачає інтегративну єдність освітньої та виховної функцій, тобто вивчення іноземної мови має забезпечувати пізнання і засвоєння студентами галузевої культури як взаємодії особистості з оточенням, що опосередковується її зовнішньою і внутрішньою активністю.

Специфіка клієнтів соціальних служб зумовлює необхідність формування у майбутніх фахівців готовності виконання соціально-побутової, соціально-педагогічної, комунікативної, рекламно-пропагандистської функцій, що вимагає від особи навичок комунікування в полікультурних осередках. Отже, соціокультурна компетентність є однією з провідних складових полікультурної особистості майбутніх фахівців соціальної сфери. Сьогодні методичним стандартом профільної підготовки у вищих навчальних закладах є комунікативний підхід до навчання іноземних мов, який реалізується шляхом застосування інтерактивних методів навчання на всіх стадіях набуття іншомовної комунікативної компетентності. Терміном «іншомовна комунікативна компетентність» С. Савіньон позначає здатність особистості функціонувати у реальній комунікативній ситуації, у динамічно мінливій обстановці, де мовна компетентність адаптується до сприйняття одержуваної лінгвістичної та паралінгвістичної інформації [3, с. 23].

Активне застосування інтерактивних технологій і методів, що спираються на систематичну взаємодію студентів між собою та викладачем, необхідно розглядати як чинник оптимізації впливу на особистість, що сприяє формуванню у майбутнього фахівця не лише практичних навичок та професійних компетентностей з обраної спеціальності, а полікультурної особистості. Прогнозуючи й аналізуючи численні життєві ситуації людина має схильність орієнтуватися на морально-етичні норми соціуму, представником якого вона є, на власну систему цінностей та набутий досвід. Рольова гра розширює репертуар мовних засобів, допомагає набувати бажаних якостей характеру і уявлень про себе. Шляхом аналізування і драматизації квазіреальних ситуацій студенти усвідомлюють типи реакцій на інакшу/чужу/альтернативну культуру і опановують навички самоконтролю, вчать-ся уникати культуроцентристської позиції (відчуття переваги власної культури і зневаги до інших). Проведення рольових ігор оптимізує прийняття студентами існування культурних відмінностей (розуміння особливостей іншої культури без засвоєння її системи цінностей), забезпечує адаптацію майбутніх фахівців до іншої культури, що вбачає збереження власної культурної ідентичності в умовах успішного функціонування в системі іншокультурних цінностей і (в перспективі) потенціює інтеграцію в іншу культуру. Також рольові ігри розвивають здатність до самооцінювання способів власного мислення, допомагають усвідомлювати і критично ставитися до поведінкових патернів, аналізувати переваги та недоліки тієї чи іншої мовленнєвої поведінки, сприяють виробленню навичок корегувати власну.

Комунікативна поведінка передбачає вміння говорити виразно, що, на думку Є. Пасова, є комплексним і означає вміння «виробити адекватний тон розмови, правильну синтагматичність мови, логічний наголос, точну інтонацію, виразний жест або міміку, відповідну ситуації позу» [4, с. 53–57]. Досягненню цих цілей значною мірою сприяє застосування ігрових ситуацій під час аудиторних занять, оскільки гра надає можливість створити умови максимально наближені до реальних ситуацій, має елемент непередбачуваності, що сприяє розвитку мовленнєвих умінь студентів. До того ж, гра сприяє «появі у студентів мотивації до навчання, вільного спілкування англійською мовою, подолання сором'язливості під час спілкування» [5, с. 98–103], а застосування психологічного принципу «Я – маска» під час проведення заняття у групах з різним

рівнем мовної підготовки студентів сприяє, як зазначала Г. Китайгородська, «широкому розкриттю всіх якостей особи..., звільняє від страху допущення помилок, підвищує емоційний тонус навчального процесу» [6, с. 10]

Виняткова доцільність проведення різноманітних рольових ігор на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням зумовлена наступними чинниками: навчальний процес розгортається у професійному контексті – після вивчення певної галузевої тематики студенти отримують стимул активно використовувати засвоєні знання з теми фахової дисципліни та вивчену лексику з іноземної мови, що відповідає їй. Питання організації самостійної роботи студентів виходять за межі представленої роботи, але доречним вважаємо зазначити, що в якості завдання для самопідготовки студенти мають ознайомитися з матеріалом, в якому описана ситуація, впорядкувати глосарій термінів українською й англійською мовами, скласти міні-діалоги. В основі опису ситуації покладається посилання на соціально-комунікативні ролі комунікантів. Для рольової гри студентам пропонується відтворення таких квазіреальних ситуацій, в яких комуніканти належать до різних страт і репрезентують зумовлені соціальним походженням розбіжності у мовній поведінці.

Виховна функція реалізується під час обговорення запропонованої ситуації: викладач як модератор і педагог звертає увагу студентів на той факт, що у будь-якому мовному вислові є елемент, який демонструє ставлення комуніканта до питання, яке він висвітлює. Викладач наголошує, що комунікант обирає такі мовні засоби, які певною мірою відображають його наміри. Обґрунтовуючи найбільш ефективні варіанти перебігу комунікативної ситуації та її врегулювання викладач демонструє, що соціокультурний аналіз реплік відіграє надзвичайно важливу роль у моделюванні мовної поведінки.

Для наочності доцільно проводити порівняння сфер вживання стандартної лексики і нестандартної. Вважаємо за необхідне під час професійно орієнтованої іншомовної підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів систематичне впровадження сленгових одиниць як фактів культури. Сленгові одиниці слугують тлом для запам'ятовування лексичних одиниць, що належать до офіційно-ділового стилю, і студентам доводиться докладати зусиль щодо інтерпретації стандартною англійською сленгових одиниць. Крім пізнавальної функції (нестандартна лексика

іманентно містить лінгвокраїнознавчу та культурологічну інформацію), цей вид діяльності виконує когнітивну: ознайомлює студентів із соціальною стратифікацією суспільства та йому притаманними субкультурами.

Вивчення сленгової лексики для подальшого застосування її в ході рольових ігор формує у студентів позитивну мотивацію до вивчення іноземної мови, розширює індивідуальний мовний досвід особистості, провокує зацікавленість, опосередковано підвищує рівень адаптації до нестандартних ситуацій і безпосередньо сприяє вихованню полікультурної особистості.

Висновки. Отже, розглянуті вище інтерактивні технології драматизації та рольової гри, які використовуються під час опанування студентами дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», дозволяють досягти поставлених цілей, а саме сприяють розвитку і формуванню полікультурної особистості у майбутніх фахівців соціальної сфери – соціальних працівників, соціальних педагогів, фахівців з питань соціального захисту, а також сприяють набуттю навиків критичного осмислення екстралінгвістичної інформації; виробляють здатність толерантно висловлювати та аргументовано відстоювати власну думку, на професійному рівні вирішувати проблеми, працювати у полікультурних групах, будувати конструктивні стосунки із представниками різних субкультур і верств. Таким чином, впровадження інтерактивного методу в навчання іноземних мов у вищій школі дозволить більш ефективно розвивати особистісні характеристики студентів, що сприятиме формуванню полікультурних особистостей. У подальшому планується здійснити компаративний аналіз ефективності застосування технік психодрами, рольових ігор та інших інтерактивних технологій у професійно орієнтованій іншомовній підготовці бакалаврів освітнього напрямку «Практична психологія», «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка», «Соціальний захист» як чинника формування стійкості до стресів та професійного вигорання під час роботи в галузі паліативної медицини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 260 p.
2. Саєнко Н.С. Розвиток когнітивних здібностей студентів у навчанні іноземних мов. Наукові записки (Національного університету «Острозька академія»). Сер.: Філологічна. – 2012. – Вип. 23. – С. 150–153. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_23_51.

3. Savignon S.J. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice: texts and contexts in second language learning.– Reading, Mass: Addison Wesley, 1983. – 322 p.
4. Пассов Е.И. Основы коммуникативной теории и технологии иноязычного образования: методическое пособие для преподавателей русского языка как иностранного / Е.И. Пассов, Н.Е. Кузовлева. – М.: Русский язык. Курсы, 2010. – 568 с.
5. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению.– [2-е изд.]. – М.: Просвещение, 1991. – 222с. – (Б-ка учителя иностр. яз.)
6. Крамаренко Т.В. Рольова гра як засіб діалогічно-орієнтованого навчання. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 4 (239). – Ч. 1. – С. 98–103.
7. Китайгородская Г.А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам. – М.: Издательство Московского университета, 1986. – 175 с.
8. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: метод. пособие. – М.: Высшая школа, 1991. – 207 с.